

priča

bora doković

Uvod

Pre nego što je nastala priča, zbilo se događaj. U njemu su stvari išle svojim tokom, postojao je izvestan linearni sled. Vezze između pojedinih tačaka ovog sleda, bilo je naknadno teško dokučiti. Iako su akteri »drame« dali svoje izjave, odnosno ispričali priče, nedoumica povodom slučaja je ostala. Otuda i sloboda pisca da kaže svoju reč, pa makar na stvar gledao malo iskosa i pomerenom. Ali, vratimo se na »kraj« događaja, »kraj« od koga počinje naša priča...

Zena.

Imam običaj da u to vreme jedem kolače, bilo šta. Poslala sam devojkicu da nam nešto donese, ali se ona dugo nije vraćala. Pet, deset minuta, petnaest?, to je već bilo previše. Pozvala sam je po imenu dva puta. Odgovora nije bilo. Učinilo mi se da sam u prizemlju čula buku, kao da se nešto ruši, tup pad, tako nešto. Pošla sam da vidim šta je. Na stepeništu nije bilo svetla. Opredno sam koračala pazeći da ne padnem, kada me je neko napao. Bilo je to baš u podnožju stepenica, osetila sam disanje uz svoje lice — i već u sledećem trenutku bila sam udarena jedan, dva, tri, četiri puta nekim čvrstim predmetom u glavu. Zavrištala sam. Rekao je: »Zaveži.« Ko? Glas. Čiji? Mog muža. To je sve.

Prava istina.

Pre svega ima, li je? Ne vidi li se ipak sve u blagom iskripljenju? Kako na stvari da gledamo kada prođu? Kako da posle trajemo njima samim? Nesumnjivo je da su te večeri majka i kćerka gledale televiziju. Na programu je bio neki ne mnogo zanimljiv serijski film. Programi televizija širom sveta puni su takvih filmova, koji kao da su pravljени pod takvim neverovatnim kamera — indigom. Film je uveliko trajao, a prava drama se odigrala nekoliko trenutaka pre nego što će u filmu doći do raspleta. U prizemlju kuće u kojoj su stanovale majka i kćerka neko je ubijen. Na jastuku u sobi ostaje je vlažan peškir. Kćerka je otišla gore, stepenicama, čim se film završio. Ključevi zločina u filmu jednostavno su nađeni. Tu je bilo jasno od početka ko je kriv i zbog čega. Majka je u jednom trenutku čula korake koji nisu obećavali ništa dobro. Šta je onda učinila? Skočila je s kreveta na kojem je sedela i trčeći pobešla iz kuće u kojoj je provela sedamnaest godina s čovekom koga nije volela. U bolnici koja se nalazila u blizini popila je tabletu »magadon«. Film koji se davo bio je plagijat iz života. I ova istina nije prava. Ali to je jedino što sa sigurnošću može da se tvrdi!

Kćerkin iskaz.

Izašla sam iz sobe i pošla dole. Ne, nisam pošla gore, nego dole. Niz stepenice. Koraci preda mnom su se čuli sve slabije i slabije, kada sam iznenada čula vrisak. Pomislila sam da je mamu uplašila mačka, u mraku je sve moguće. Nisam bila uplašena. Došla sam do vrata i dva puta pozvala mamu. Nije bilo odziva. Posle nekoliko minuta, u međuvremenu sam se bila vratila filmu, mama se pozavila na vratima sobe, okrvavljena. Plakala je. Tata je ušao za njom. Rekla mi je da idem da spavam. On ništa nije rekao. Nije bilo ni potrebno. Činilo mi se da sve shvatam. Na maminom licu sam uhvatila jedan mig, upućen meni, ali tako da on to ne primeći. Kao, idi, beži... Kako je bio obučen? Koliko se sada sećam nosio je smeđe pantalone i kratki kaput od tvida. Izgledao je neupadljivo. Sedela sam na krevetu kad su ušli. Nisam čula nikakav razgovor između oca i majke ni tada, ni kasnije. Otišla sam u svoju sobu i legla. Neko vreme sam čitala knjigu. U kući je vladao mir. Samo su grane topole pred kućom, ljuljane vetrom, zlokobno lupkale u prozore. Zašto zlokobno? Pa, tako mi je izgledalo. Još bih mogla da kažem da je to poslednji put kada sam videla svog oca. On nije imao običaj da dođe u sobu i da mi poželi laku noć. Uopšte, već je i to predstavljalo iznenađenje što je te večeri došao kući. To mu se poslednjih meseci ređe dešavalo. Skoro nikad. Majka kaže da je igrao karte, ja to ne znam.

Šta se u stvari desilo?

U podnožju stepenica koje su vodile u sobu ostalo je da leži na smrt pretučeno telo jedne žene... — »Zario mi je svoja tri prsta u vrat — i počeli smo da se borimo... vrlom mi je teško da se setim svega... Pokušao je da me udavi i da mi iskopa oči...« Žena je nosila crn vuneni kaput preko kostima i suknje boje kafe. Na glavi je imala beli šeširić koji je njenom licu davao nedužan izgled. Ipak, izgledala je prilično utučena. U noći ubistva gledala je televiziju u svojoj spavaćoj sobi, s kćerkom, kada joj je ubijena ponudila čaj. Prihvatila je, ali budući da se njena sobarica nije ni posle deset minuta vratila, pošla je da vidi šta je s njom. Sišla je niz stepenice, ali kada je stigla dole neko je udario pesnicom po glavi. Vrisnula je. Na to joj je taj neko rekao: »Jezik za zube!« Prepoznala je glas svoga muža. Usledio je nov udarac i posle toga se ona onesvestila. Posle nekog vremena, kada se osvestila, videla ga je kako izlazi iz kupatila noseći u ruci mokar peškir. Nije bila sigurna u to da li hoće da joj pomogne ili hoće da je udavi, i zbog toga je naglo skočila s kreveta, i udarivši ga snažno kolenima u grudni, istrčala iz kuće. Istraga o ovom slučaju tekla je sporo i nije dala neke opipljive, dakle, prave rezultate. Još nešto, — pitanja koja su tokom ispitivanja bila postavljena ženi imala su ovaj redosled: — »Da li je vaš muž imao bilo kakvo zanimanje, da li je nešto stalno radio?« — »Bio je profesionalni kockar!« ... »To je značilo da je odsutan uglavnom noću, ako tako mogu da kažem, radio je noću.« — »Kada vas je muž napustio?« — »Pre godinu i po dana.« — »Kod koga je ostala kćerka?« — »Ona je u prvo vreme bila kod mene, potom kod njega, do 19. jula, kada ju je sud konačno dodelio meni.« — »Da li je vaš muž s tom sudskom odlukom bio saglasan?« — »Ne, on je rekao da će da se žali, da s tim ne može da se pomiri.« — »U kakvim ste odnosima bili po razvodu?« — »Kako kad!« — »Šta podrazumevate pod tim kako kad?« — »Pa eto, nekad je bilo moguće s njim razgovarati, nekad ne.« — »O čemu ste razgovarali?« — »Uglavnom o maloj, s njenim uzrastom uvek ima problema, nadam se da razumete?« — »Da li pretpostavljate zbog čega je vaš muž one večeri došao kući?« — »Ne znam, ubio je sobaricu, poludeo je, pokušao je i mene da ubije...« — »Ko kaže da je on taj koji je ubio sobaricu?« — »Mislim da je to logično, ko bi drugi?« — »???« — »Užasno sam umorna... jedva govorim...« — »U redu, nastavićemo naš razgovor kasnije.«

Povrede po glavi.

Telo je nađeno u podnožju stepenica. Od čela ka zadnjem delu glave bilo je moguće prebrojati sedam odvojenih smrtonosnih rana. Na podu pored tela ležala je slavinna za vodu, — jedan vrlo nezgrapnan predmet izgrađen u kombinaciji mesinga, olova i gvožđa, kojim je u svakom slučaju bilo moguće naneti sve te teške rane. Smrt je nastupila pola sata pre nego što je telo nađeno. Na licu je sudski lekar otkrio četiri uzdužne (paralelne s nosom) ogrebotine, nanesene verovatno ubičinom rukom. Ubijena je imala oko trideset godina. To je bilo sve.

Posmatrač.

Ja se ne mešam. Mislim da je mala rekla istinu, mislim da je ispričala zaista ono što je videla. Bila je sasvim sažeta i jasna u svojoj izjavi. Kod one druge nešto mi to sve sumnjivo zvuči. Kao da je sve izmislila, tako nekako. Što se tičke kockara, sve što je rečeno odgovara istini. Mogu još da dodam da nosi narogašene brkove, kao morž. Izgleda da je pobeгаа. Tačno je da su njih dve mirno gledale televiziju, a onda je majka poslala ubijenu po kolače. Ne, nije po čaj, nego po kolače. Čekale su da se devojkica vrati, ali vreme je prolazilo, a ona nije dolazila. Posle pola sata — ne, nije deset minuta, pola sata — kćerka je pitala majku da li da ona ode i vidi gde je devojkica. Majka je na to rekla: »Ne, draga moja, ja ću!« To je ono što sam video i čuo. Šta je bilo na stepenicama, u mraku, ko zna. Tako.

Telefonski razgovori.

— »Gde si?« — »Da li si dobro?« ... »Da, ona je dobro, spava.« »Ne, ne zna ništa!« — »Slušaj, ovde je policija.« ... »Pa, ispituju...« — »Sve je onako kako smo se dogovorili.« »Kako šta...?« »On?« — »On je nestao...« — »Ne mogu da ga pronađem, razumeš?« ... »Da li ti je jasno, ne mogu da ga pronađem!« ... »Ako je to sve što imaš da kažeš?« ... »Ja te stvarno ne razumem.« ... »Kog đavola hoćeš?« ... »Ko je smislio?« »Ma ko je smislio?« »Ali... kako sutra?« ... »Ma gde?« ... »Saber se...« »Veza se prekinula.«

Redosled.

U osnovi onog što se dogodilo leži, doduše prikriven, ali tim ne manje ozbiljan, greh izobilja, zasićenja, dosade. Pažljivo ispitivanje, na način kako je to izneseno u znamenitom delu, našeg prijatelja i majstora visokih stepena Lazara Ockoljića, *O UZRÖKU I POSLEDICI*, sigurno bi nas dovelo do razrešenja zagonetke kojoj se, eto, dobrovoljno okrećemo, ne štedeći svoje umne, a ni ostale snage, boreći se golim rukama da do istine dođemo, mnogim zamkama i virovima uprkos. Cinjenice taložene stolicama, govore u prilog našeg opredeljenja da se klonimo sigurnog puta, tragajući da iznađemo nove staze kako

bi rešenje koje ponudimo poslužilo kao dokaz da savršenog zločina nema, te da se on, pored toga, i ne isplati. Iskustva naših prethodnika kazuju da sve treba uzeti u obzir, te pažljivo odmeriti, čak i naoko nevažne sitnice, jer dovoljan je jedan pogrešno ugrađen kamen u građevinu, u njen temelj, pa da se sve za čas pretvori u prah i pepeo. Ako naše delanje nastavimo dosledno u smeru koji smo odabrali, onda nam i naš prijatelj i majstor visokih stepena Lazar Ocokoljić, ni u kom slučaju ne može da posluži kao pomoć, budući da čak i njegovo prezime dovodi u pitanje njegovo delo. Ono samo po sebi ne ostavlja sumnju da je u njegovoj prošlosti postojao zločin ocebistva. Zločin pratioca, ali zločin koji nije okajan kaznom, ukoliko ne bismo usvojili mišljenje nekih autora da je u izvesnom vremenu postojala tzv. »kazna pogrđnog imena«, koja se sastojala u davanju pogrđnog imena krivicu, kako bi drugi bili upozoreni na prirodu njegove krivice — i u vezi s tim usmereni u svom delovanju prema njemu. Ako bismo se s tim složili, za čuđenje je što naš znameniti prijatelj i visoki majstor nije do danas pokušao da se na neki način ogradi od svog prezimena, ili, što bi bilo bolje, da ga promeni — jer je očigledno da ako mu ono ne predstavlja opterećenje, sigurno mu nije bilo ni od kakve koristi. Lazar Ocokoljić, stavom da se tvrdoglavo drži svog prezimena, daje u pogledu sopstvenog morala dovoljno podataka, i otvara mogućnosti različitim pričama i tumačenjima... Vratimo se našem predmetu. Ono što je izvan sumnje, što bi i laik uočio, a što našim izvežbanim očima nikako nije moglo da izmakne, jeste da se tu radi o izvesnom zatvorenom krugu, porodičnoj zaveri, u kojoj je i ubijena — to možemo da kažemo bez griže savesti — imala istaknuto mesto, ne samo kao predmet agresije nekog iz porodice, već i kao aktivni subjekt, neko ko je to ubistvo priželjkivao, ko je čak vršio pritisak na druge da bude ubijen, a oni tim činom umešani u ubistvo, na zamršen i nedovoljno jasan način. Sudeći prema brojnim pismima kojima raspolaže istraga, a koja u ovom trenutku nisu dostupna široj javnosti, postoji niz dokaza u vezi s tvrdnjom da je ubijena, sve vreme boravka u zatvorenom porodičnom krugu, bila rastrzana mnogim ličnim »mušicama«, te da je na neko vreme pred smrt, na izvestan način počela da priprema put svom ubistvu, da vrši namerno »samoubistvo«. (Ovaj termin je danas široko odomaćen, te nam se čini oportunistički da ga upotrebimo.) Ne mislimo da je kod ubijene prevladao instinkt smrti nad pokretačkim silama života, naprotiv! Ono što je nju dovelo do tako konačnog rešenja, onog koje se preduzema tek u krajnjim slučajevima, onda kada se istina sudari s apsurdom, bilo je u suštini bizarno... Dosta domišljata i ambiciozna, a sprečena da razvije svoje stvaralačke moći van granica i uskog okvira kreveta, ličnosti koju radi jasnoće zovemo »kockar«, ona pokušava da svoje mnogolike biće izživi u jednom kreščendu seksualne strasti. Međutim, on, budući mlake krvi i nesigurna dela, ne uspeva da rashladi zov njene puti. Izoštravajući svoja čula do usijanja, razočarana, ona se tajno vezuje i sa ženom, i sa njenom kćerkom, a to je sigurnim korakom vodi u propast. Kada se našla na rubu kraja, pomamljena, gubi tle pod nogama i svoje veze više i ne krije. U jednom trenutku »kockar« je zatiče u naručju svoje žene i, otkrivši da je zaljubljen, počinje da se ponaša klasično. Zamenjujući uzrok i posledicu od tog momenta, on je dva puta prevareni »Otel«. Ukoliko usvojimo pretpostavku da je on počinilac ubistva, mada, po nama, ta pretpostavka na vrlo klimavim nogama leži, njegovo dalje ponašanje je mnogo manje klasično. Iste večeri mu se gubi svaki trag, te je osnovano pretpostaviti da je pobjegao. Uprkos, po njegovom nestanku, raspisanoj poternici, on ni do danas nije pronađen. Prisustvo posmatrača u istrazi, budući da ga policija ne predstavlja u pravom svetlu, samo doprinosi sumorni mi konfuznim bojama koja je za javnost oslikan ovaj slučaj. Sledeći takav tok naših misli, proširujemo porodični zatvoren krug još jednim članom — prilično strastan stav posmatrača ukazuje na to da ni njegove ruke nisu u čitavoj stvari najčistije, tako da je njegovo učešće od sada ravnopravno s ostalim »osumnjičenim« ličnostima. Takođe u naše razmatranje uključujemo, kao jednu od osnovnih postavki, i teoriju o instinktu smrti, koji, težeći uništenju i rušenju, ima neporecive veze i sa svim negativnim elementima novovekovne kulture, od kojih, evo, nabrajamo: kugu, svečanosti, rat, putovanja, glad, zidanje gradova i slično... Porodična zavera, koja svoju klicu nalazi u kući, tom konačnom utočištu neslobode, prevazilazi značaj samo jednog iracionalnog čina, kojim se namerno ili slučajno ukida jedan život, i postiže svoj univerzalni smisao, uključujući se u svetski proces ubijanja i represije, zaveru o čijim uzrocima sada ne bismo govorili, ali čije posledice tim nisu manje očigledne. Zbog te opšte zaveru i naša priča je lišena klasičnog srećnog završetka — »happy end-a«, ali istine radi moramo da kažemo da je to bio jedini način da se čitaocu stvari predstave u svojoj svojoj ogoljenosti i beznadu, te da on doživi delove ovog kazivanja u njihovoj pravoj dimenziji. Oni koji su očekivali uspeh, razrešenje, pobedu — dokaz da je sreća moguća, verovatno da se već osećaju izneverenim. Međutim, oni drugi, koji imaju izvesna predznanja u vezi s ljudskom svakodnevnicom, prirodom, društvom i politikom, oni kojima ljudska seksualnost, ta »provalija duboka kao zločin i smrt«, u svim svojim vidovima i manifestacijama nije prazna ploča, biće to mnogo manje. Kada dođe vreme da se ceo slučaj razmatra kroz novine, širi spektar ukusa biće zadovoljen. Nama ostaje da podsetimo da je u novinama moguće pročitati sve ono što se događa, ali i sve ono što se ne događa, kako kad. To je, avaj!, predmet drugog ogleada o ovom slučaju i o njemu stoga drugom prilikom... Istina i plagijat vide jedno drugo u ogledalu...

putnikova tugovanka

eftim kletnikov

*aKd bi posečena Jabuka, davno je već smrt
preletela Drvo: svečano i crveno.
Samo što se video poslednji suton
koji je naslikao tebi na usni
stablo s višnjama iz tvog kraja,
a ramenje tvoje, raspeto između vode i neba,
još uvek bi srebrno od polena što
padaše iz ogromne amfore po baštama,
dok sam napuštao poznatu dolinu.*

*Sad u dalekim predelima
iza mnogih zgranutih planina pružaš telo —
i šta ako ovde nisi zatekao zakopan zrak
o čije dragocene nijanse će se očitati samotono drvo,
da ih razdeli među teškim senkama,
između Stabala i Ptica
koje ostaju osamljene, da bi dale primer.
Ohrabren podzemnom pesmom izvora;
već sad nećeš buditi cveće onog pijanog brda
što nudi postojanje visine
kula u tvom detinjem srcu.
Ni dom, ni prsten, ni nevesta —
jedino livade i potoci.
Šta te je gonilo da se uzdižeš do prostora duge
i da skupljaš osvetljene prede
za ogromno platno svog čudesnog Razboja.*

*O Putniče, veče je teško ko tvoj poslednji korak.
Potpuno zaspalog, ne možemo da te razbudimo,
i zbog čega da oplakujemo toliku žalost — mi rastuženi,
kao da gledamo tvoje lice
kako se preobražava u činiju s orasima
tamo među zvezdama.
O Putniče, svetlost si razdelio.*

Preveo: M. S. Volarević

pet pesama

zoran yuković

Faza I

*Neko nas posmatra s velikih visina?
Neko odgore uviđa besmisao naših sukoba?
Neko ko je to odavno iskustio i sad živi u miru. (?)*

.....

*U dubini jedne mračne sobe
negde oko ponoći ja imam vremena da razmislim o svemu.*

.....

*Moj dom je Zemlja
bez kućnog broja.
Još nije utvrđen tačan broj planeta,
tačan broj galaksija.*

.....

*Došao je vodič i rekao:
»Ovo je krevet Katarine II. Tu je ona vodila ljubav
sa svojim muževima i ljubavnicima.
A ovo je sto Petra Velikog. Na njemu je on ručao.
Ovo je njegova viljuška, ovo je njegova kašika, ovo je njegov
nož.«*

.....

*Ko čovek otići u kafanu,
sesti i naručiti pivo.
Pustiću brod da otplovi,
voz da ode,
avion da odleti.*